

**SINI MIKKOLA & SUVI-MARIA
SAARELAINEN (TOIM.)**

Millenniaalien kirkko: Kulttuuriset muutokset ja kristillinen usko. Suomen ev.lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 139. Helsinki: Kirkon tutkimus ja koulutus 2023. 366 s.

Kirkon tutkimus ja koulutus -yksikön julkaisema *Millenniaalien kirkko* on erittäin ajankohtainen lukukokemus. Nuorimpien aikuissukupolvien eli 20–40-vuotiaiden millenniaalien ja z-sukupolven kirkkosuhdetta on pohdittu viime vuosina paljon. Tuntuu, että kirkossa on viimein herätty toden teolla siihen, että nuorten sukupolvien tavoittaminen on kirkon tulevaisuuden kannalta keskeinen kysymys. *Millenniaalien kirkko* valottaa millenniaalien ja z-sukupolven suhdetta kirkkoon ja uskonnollisuuteen akateemisen tutkimuksen keinoin. Teoksen kirjoittajat ja toimittajat ovat valtaosin yliopistotutkijoita, jotka lähestyvät aihetta monesta eri näkökulmasta ja osin poikkitieteellisesti. Teos on kokonaisuudessaan mielenkiintoista luettavaa, mutta jättää myös toivomisen varaa erityisesti niin kutsuttuja maallikkolukijoita ajatellen.

Millenniaalien kirkko oli henkilökohtaisesti antoisaa ja kiinnostava teos, sillä olen viimeiset kaksi ja puoli vuotta pohtinut työkseni millenniaalien ja z-sukupolvisten asemoitumista, asenteita ja suhdetta kirkkoon. Tehtäväni Espoon seurakuntien projekti-koordinaattorina on yhdessä seurakuntien kanssa miettiä, miten millenniaalit ja z-sukupolviset kiinnostuisivat kirkosta, mitä kirkko voi heille tarjota ja onko kirkosta löydettävissä tarttumapintaa tai yhtymäkohtia heidän maailmankatsomukseensa tai hengelliseen elämäänsä. Näihin kysymyksiin *Millenniaalien kirkko* ei tarjoa suoria vastauksia, mutta antaa paljon ajattelemisen aihetta.

Teoksessa selvennetään onnistuneesti sitä, miksi kirkko on tällä hetkellä monelle millennialille ja z-sukupolven edustajalle etäinen tai merkityksetön. Kirkko on he tai ne, ei me. Teos esittelee tälle useita keskeisiä syitä, mutta merkittävimmiksi nostetaan nuorempien sukupolvien yksilöllisyyttä

korostava arvomaailma, maailmankatsomukselliset arvostiridiidat suhteessa kirkkoon sekä yhteisöllisyyden kokemuksen puuttuminen. Erityisen mielenkiintoista oli lukea kirjan artikkeleita peilinä omaa työtäni ajatellen. Moni havainto, jonka olin työssäni tehnyt, näkyi kirjan sivuilla akateemisen tutkimuksen todentamana. Oli hienoa huomata, että omat ruohonjuuritason huomiot toistuivat teoksen artikkeleissa useissa kohdin ja saivat vahvistusta tutkijoiden johtopäätöksistä.

Kirjan sivuilla korostuu useaan otteeseen individualismin keskeinen merkitys millenniaalien ja z-sukupolvisten elämää määrittävänä tekijänä. Tähän teemaan viitataan ennen kaikkea teoksen osion II Yksilölliset ja yhteiset arvot kolmessa artikkelissa. Yksilön mahdollisuus valita niin oma elämänpolkunsaa, maailmankatsomuksensa kuin arvonsakin on nuoremmille sukupolville ensiarvoisen tärkeää. Omassa työssäni keskeinen haaste, jota seurakuntien kanssa työstimme, on juuri tämä individualistinen valinnanvapaus. Annamme kirkossa tarpeeksi tilaa yksilöllisyydelle ja löytävätkö nuoret sukupolvet paikkansa kirkosta? Annamme etsijöille mahdollisuuden löytää vastauksia, otamme millenniaalien ja z-sukupolvisten kysymykset elämästä ja Jumalasta vakavasti sekä aidosti heitä kuunnellen? Toistaiseksi yksilöllisyyden kohtaaminen tuntuu niin arkipäivän työssä kuin teoksen artikkeleiden valossa olevan kirkolle ja sen työntekijöille vaikeaa.

Toinen keskeinen syy nuorten sukupolvien etäännyntymiseen kirkosta ovat arvostiridiidat. Moni millenniali ja z-sukupolvinen ei löydä omille ajatuksilleen tai maailmankatsomukselleen tukea tai paikkaa kirkosta. Etenkin seksuaalisuuteen sekä pari- ja perhesuhteisiin liittyvät kysymykset ovat monelle syy pitää kirkko etäällä tai sanoutua siitä irti. Kirkon kykenemättömyys muodostaa selkeää kantaa tasa-arvoiseen avioliittoon ja muihin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskeviin kysymyksiin saa kirkon näyttämään vanhanaikaiselta ja patriarkaaliselta. Tämä etäännyttää etenkin nuoria naisia kirkosta, sillä he eivät löydä siitä vastinetta omille arvoilleen. *Millenniaalien kirkko* nostaa

tämän teeman ansiokkaasti esiin muun muassa Sini Mikkolan artikkelissa ”Aika on purkaa ja aika rakentaa: Feministiteologian mahdollisuudet Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa”. Artikkelin viimeiset kappaleet kehottavat kirkkoa aiheellisesti pohtimaan sekä ihmis- että jumalakuvansa laajentamista, jotta kirkko voisi aidosti olla kaikkia ihmisiä varten.

Kolmas nuorten sukupolvien ja kirkon suhdetta haastava tekijä on yhteisöllisyys. Yhteisöt ja kokemus yhteisöllisyydestä ovat nuorille sukupolville tärkeitä asioita, mutta tuntuu, että omaa hengellistä yhteisöä ei löydetä kirkosta. Aihetta käsitellään erityisesti kirjan osiossa III Valittu katsomus ja yksilön toimijuus sekä Marjukka Laihon artikkelissa ”Ja suurin niistä on toivo: Nuorten aikuisten kosmopoliittinen eletty teologia” kirjan osiossa IV. Artikkeleiden valossa syynä nuorten sukupolvien etääntymiseen kirkosta ja sen tarjoamasta yhteisöllisyydestä on se, että kirkko ei tarjoa nuorille sukupolville sopivia kiinnittymisen paikkoja osaksi yhteisöä eikä anna tarpeeksi tilaa heidän hengellisyydelleen. Artikkeleissa todetaan osuvasti, että uskon, toivon ja rakkauden merkitys ihmisten elämässä ei ole vähentynyt, niitä ei vain välttämättä eletä todeksi kirkossa, eikä sieltä löydetä niitä edustavaa yhteisöä.

Neljäs kirkon ja nuorten sukupolvien suhdetta muokkaava tekijä linkittyy kaikkiin edellä mainittuihin syihin. Kirkkoon sitoutuminen ja siihen kuuluminen on yhä useammin henkilökohtainen valinta, johon vaikuttavat niin yksilöllinen maailmankatsomus, omat arvovalinnat kuin halu valita itselleen merkitykselliset yhteisöt. Kirkon sanomaa ja tapaa sanoittaa hengellisyyttä ei oteta enää automaattisesti vastaan, vaan nuoremmat sukupolvet haastavat kirkon hengellisyyden, arvot ja käsityksen yhteisöllisyydestä. Perinteisesti Suomessa vahvana vaikuttanut kulttuurikristillisuus ei enää yksinomaan riitä syyksi kuulua kirkkoon, vaan kokemus kirkosta itselle merkityksellisenä (arvo)yhteisönä on merkittävä tekijä siinä, haluavatko nuoremmat sukupolvet olla osa kirkkoa vai eivät.

Itselleni henkilökohtaisesti antoisin ja mielenkiintoisin artikkeli oli teoksen ensimmäisenä. Porvoon entinen piispa Björn Vikströmin kirjoittamassa artikkelissa viitataan konsulttitoimisto

Norenin toteuttamaan etnografiseen tutkimukseen nuorista aikuisista. Olin oman työni kautta mukana tilaamassa ja työstämässä sitä vuonna 2021. Oli kiinnostavaa lukea ulkopuolisen havaintoja ja ajatuksia tähän tutkimukseen liittyen – sekä tietenkin hienoa nähdä sen päätyneen teoksen lähdeaineistoksi. Artikkelin lopussa esitellyissä ajatuksissa oli paljon yhteistä oman ”kirkkonäkyni” kanssa: nuorempia sukupolvia ei voida tavoittaa millään prtempuilla. Ollakseen uskottava ja merkityksellinen niin millenniaalien kuin z-sukupolvisten elämässä kirkon tulee olla aito, lähestyttävä, avoin, moninainen, osallisuuden mahdollistava sekä kaikkien jäsentensä näköinen yhteisö.

Millenniaalien kirkko on teos, joka tarjoaa kirkolle, ja kenelle tahansa lukijalle, oivallisen tietopakettin millenniaaleista ja z-sukupolvesta teologisen tutkimuksen kautta. Tämä on erittäin ilahduttavaa, sillä kirkossa hyödynnetään mielestäni liian vähän akateemista tutkimusta ja teologiaa käytännön työn suunnittelussa ja toteutuksessa. Mielestäni jokaisen kirkon työssä tai luottamushenkilönä olevan tulisi lukea tämä teos, sillä se piirtää osuvan kuvan niin ajastamme kuin nuorempien sukupolvien elämästä.

Teos on pdf-julkaisuna vapaasti ladattavissa verkosta, mistä voi esittää suuren kiitoksen Kirkon tutkimus ja koulutus -yksikölle. Teokseen tarttumisen haasteena tai jopa esteenä voivat monelle lukijalle kuitenkin olla sen kieli ja tyyli. Teos koostuu akateemisista artikkeleista, ja sen rakenne ja kieli ovat sidoksissa vahvasti yliopistomaailmaan. Artikkeleissa käytetään monin paikoin akateemisia termejä ja sivistyssanoja, mikä tekee siitä haastavan lukukokemuksen niin sanotulle maallikkolukijalle. Vaikka olen koulutukseltani teologian maisteri, oli minullakin aika ajoin vaikeuksia tavoittaa artikkelien punaista lankaa tutkimusviitteiden ja akateemisten termien viidakosta. Artikkelien yhteenvedot ja loppukappaleet onneksi kokosivat asiat selkokielisesti yhteen. Tällaisenaan teos on arvokas lisä kirkon tutkimusjulkaisujen joukkoon, mutta jän harmittelemaan sitä, miten tärkeä asia hukkuu vaikeaselkoisen kielen alle, eikä teos välttämättä siksi tavoita laajempaa yleisöä, jonka se ansaitsisi. Jonkinlainen yleiskielinen tiivistelmä teoksesta olisi paikallaan, jotta kirjan esille nostamat tärkeät

kysymykset tavoittaisivat laajemman joukon niin kirkon ulko- kuin sisäpuolella.

Laura Leipakka, TM
Projektikoordinaattori, Hengellisen elämän
kehittäminen -hanke
Espoon seurakuntayhtymä

JIMMY HOKE

Feminism, Queerness, Affect, and
Romans: Under God? Early Christianity
and its Literature 30. Atlanta: SBL Press
2021. 389 s.

”Henkilökohtainen on poliittista” on Hoken tutkimuksen lähtökohta. Se avaa queer-teorian näkökulmasta sitä, miten Paavalin Roomalaiskirjeen jälkivaikutus näkyy sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen elämässä ja miten kehollista ja kokonaisvaltaista tämä vaikutus on. Hoke pyrkii luomaan keinon lukea kirjettä niin, ettei se sulje queer-väkeä ulkopuolelle. Hoken tutkimus on perusteellisesti dokumentoitu ja siinä viitataan etenkin roomalaisaikaiseen kreikan- ja latinankieliseen aineistoon sekä näiden aineistojen tutkimuskirjallisuuteen. Myös linkitys tekstin tulkitsijan nykytilanteeseen on läsnä. Yhdysvaltalainen konteksti korostuu, mutta toisaalta esimerkiksi rotusortokysymykset, joihin Hoke tiiviisti viittaa, ovat keskeisiä yhtä lailla eurooppalaisessa kontekstissämme.

Hoke tarkastelee Roomalaiskirjeen jaksoa 1:18–32 feministisestä sekä queer-tutkimuksen näkökulmasta. Erityisesti pureudutaan jakeisiin 26–27, joissa Paavali viittaa naispuolisiin henkilöihin. Jaksosta on kirjoitettu paljon myös queer-tutkimuksen näkökulmasta, mutta Hoke toteaa, että ainoa keino päästä eteenpäin tekstistä, joka ”säteilee inhoa, sortoa ja vahinkoa”, on kahlata sen läpi. (s. 81) Hoke painottaa, että queer-näkökulma ei itsessään riitä korvaamaan feminististä painotusta tutkimuksessa, kuten hänen mukaansa on toisinaan oletettu. (s. 13) Tutkimus asettuu intersektionaalisen feminismiin viitekehykseen, joka ottaa huomioon sukupuolen lisäksi muitakin syrjintään ja alistaiseen asemaan johtavia ”eroavaisuuksia”

(etnisuus, uskonto, taloudellinen toimeentulo, vammaisuus, kehon ominaisuudet; s. 14–15). Hoke soveltaa myös Elisabeth Schüssler Fiorenzan luomaa käsitettä ”kyriarchy”, jonka pyrkimyksenä on laajentaa käsitteen ’patriarkaatti’ rajoitteita ottamalla huomioon sukupuolta laajempi kirjo tekijöitä, jotka vaikuttavat valtasuhteissa. (s. 17) Lisäksi Hoke käyttää Schüssler Fiorenzan termiä ”wo/men”, jolla hän pyrkii muistuttamaan lukijaa siitä, että hänen kuvailemiinsa ”naisiin” sisältyy laaja kirjo henkilöitä, joilla voi olla muukin sukupuolinen identiteetti kuin cis-nainen ja että heidän sosiaalisen asemansa skaala oli laaja. Otsikon kolmatta osaa eli affektiteoriaa Hoke avaa jokseenkin lyhyesti.

Kuvaillessaan homoerotiikkaa antiikin Roomassa, Hoke käyttää termiä ”Romosexuality” alleviivatakseen sitä, että ”homoseksuaalisuus” heijastelee nyky-yhteiskunnan käsityksiä. Termi itsessään ei kuitenkaan viittaa pelkästään homoerotiikkaan, ja Hoke toteakin haluavansa jättää termin sisällön auki. Tämä valitettavasti hankaloittaa lukukokemusta kirjan edetessä. Pääpiirteissään ”Romosexuality” viittaa roomalaiseen seksuaalinormistoon, jota määrittivät kolme tekijää: penetraatio, toimijuus ja itsekontrolli. (s. 40–45.) Seksin osapuolten edustama sosiaalinen, sukupuolinen ja etninen asema määrittivät sen, millaista roolia pidettiin soveliaana näiden kolmen aspektin jatkumoilla. Esimerkiksi eliittiin kuuluvan miehen ei ollut ihanteellista tulla penetroiduksi, jolloin hänen ajateltiin menettävän kontrollin ja siten myös vallan. (s. 42) Toimijuudessa taas keskeisenä oli passiivisuus–aktiivisuus-kahtiajako, jonka tutkijat ovat Hoken mukaan usein virheellisesti sekoittaneet penetraation aspektiin (s. 43). Valtaan ja asemaan perustuvan kreikkalais-roomalaisen seksuaali-ihanteen näkökulma ei sinänsä ole uusi korostus Paavalin Roomalaiskirjeen 1. luvun analyysille.

Kirjan toisessa luvussa Hoke pureutuu Roomalaiskirjeen ensimmäisen luvun analysointiin. Hän huomauttaa, että tässä kontekstissa Paavali ei väitä miesten välisen seksin olevan *παρά φύσιν* eli ”luonnon vastaista”, toisin kuin kohdassa 1:26, jossa hänen puheensa kohteena ovat naiset. Miesten homoerootin toiminta oli Hoken mukaan Paavaliille osa ”romoseksuaalisuutta”: miesten oli suotavaa olla aktiivinen ja penetroitava osapuoli